

SƏNƏTŞÜNASLIQ VƏ MEMARLIQ

UOT:781.

“MUSİQİ” DƏN MƏKTƏB KURİKULUMUNUN TƏLƏBLƏRİNİN MUSİQİ DƏRSİNDƏ TƏTBİQİ MƏSƏLƏLƏRİ

Məmmədova Rəşidə Hamlet qızı
Gəncə Dövlət Universiteti
rashida.mamedova.68@mail.ru

Xülasə: Məqalə “Musiqi” dən məktəb kurikulumunun-müasir dövrün tələblərinin öyrədilməsinə həsr olunmuşdur. Araşdırmalar göstərir ki, Azərbaycanda ilk musiqi proqramı 1923-cü ildə tətbiq edilmiş, “Musiqi” dən məktəb kurikulumunun tətbiqi 2008-ci ildən başlamışdır.

Musiqi fənni üzrə təhsil kurikulumu dərsləklərin, fənnin tədrisi metodikasının hazırlanması, tədris materiallarının planlaşdırılması və hazırlanacaq təlimatların, metodik vəsaitlərin əsasını təşkil edir.

Açar sözlər: musiqi, kurikulum, yeni təlim üsulları, islahatlar, təhsil sistemi

Ключевые слова: музыка, курикулум, новые методы обучения, реформы, система образования

Key words: music, curriculum, new teaching methods, reforms, education system

Kurikulum təhsilin son məqsədini, məqsədlərə çatmaq üçün yolları, bu yolların səmərəliliyini yoxlamaq üsullarını özündə birləşdirən, bir sözlə, təhsil prosesi ilə bağlı bütün fəaliyyətlərin səmərəli və məqsədyönlü təşkilinə hərtərəfli imkan yaradan konseptual sənəddir.

Məlumdur ki, “kurikulum” latın sözü olub, mənası “kurs”, “yol” deməkdir. Bu söz ingiliscə-rusca lüğətlərdə “təlim kursu”, “tədris planı”, “proqram” kimi də izah edilir. İlk fənn kurikulumları 1918-ci ildə ABŞ-da meydana gəlmişdir. Ötən əsrin 70-ci illərindən sonra kurikulum nəzəriyyəsi formalaşmışdır. İlk vaxtlar “təhsil planı” kimi tərcümə olunaraq istifadə edilsə də, sonralar “kurikulum”, son illərdəki normativ-hüquqi sənədlərdə isə “təhsil proqramı” kimi işlənmişdir.

Azərbaycan təhsil sisteminə 90-cı illərdən başlayaraq yeni pedaqoji terminalogiya daxil olmuşdur.

Kurikulum müasir dərs modelinin əsas çərçivələri üzrə fənlər kursunun hər bir bölməsinin məqsədini, məzmununu, tədris-təlim fəaliyyətini, nailiyyətlərini, onların qiymətləndirilməsini əks etdirir.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri, ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə 1999-cu ildən başlanan təhsil islahatları bu gün uğurla möhtərəm prezidentimiz, cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə davam etdirilir. Ulu öndər demişdir: “Biz təhsil sahəsində yeniliklərin tərəfdarıyıq, dünya təcrübəsindən səmərəli istifadə etməyinizi sizdən tələb edirik. Ancaq bu işlər gərək sistemli olsun. Müasir texnikanın, texnologiyanın, müasir bazar iqtisadiyyatının bütün yollarını mənimsəmək, respublikada tətbiq etmək üçün gələcək nəslə hazırlamaq və keçmiş dövrə nisbətən bir çox yeni ixtisaslar üzrə kadrlar hazırlamaq lazımdır. Hesab edirəm ki, indiyə qədər yaranmış təməlin üzərində Azərbaycanın təhsili, məktəbi bundan sonra daha da təkmilləşəcək...” [1, s. 3]

Cənab Prezidentimiz İlham Əliyev təhsil haqqında belə demişdir: “Təhsil hər bir ölkənin gələcəyini təmin edir. Hər bir ölkənin inkişafını onun insanları, insanların bilikləri,

istedadları müəyyən edir. Təhsil bizim gələcəyimizdir, təhsil sahəsində səviyyə ən yüksək zirvədə olmalıdır” [1, s.3]. Kurikulum islahatı təhsil islahatının əsas istiqamətlərindən biridir.

Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulumu) sənədinin 2006-cı ildə, I-IV siniflər üçün fənn kurikulumlarının 2007-ci ildə ilk dəfə hazırlanaraq təsdiq olunması respublikamızın təhsil həyatında hadisəyə çevrilmişdir. Kurikulumlar hazırlanarkən, ilk növbədə, dünyanın ABŞ, Rusiya, Hollandiya, Avstraliya, İngiltərə, Finlandiya, İsveç, Türkiyə, Kanada, Moldova, Qazaxıstan və başqa ölkələrin bu sahədə təcrübələri diqqətlə öyrənilmiş, təhlillər aparılmış, müvafiq qərarlar qəbul edilmişdir.

Ümumtəhsil məktəblərində tədris olunan fənlər arasında “Musiqi” fənni xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Ümumtəhsil məktəblərində musiqi fənninin tədrisi prosesində şagirdlərin musiqinin forma, janr, üslub və ifadə vasitələri, xalqımızın musiqi tariximiz haqqında ümumi məlumatlarla tanış olmaları, yaradıcı fəaliyyətlə bağlı (mahnı oxumaq, rəqs etmək və s.) ən sadə və ilkin bacarıqlara yiyələnmələri təmin edilir [5, s.27].

“Musiqi” fənninin tədrisində əsas məqsəd musiqi sənətinin tədrisi və tərbiyəvi imkanları vasitəsilə məktəblilərin hərtərəfli inkişaf etmiş şəxsiyyət kimi formalaşdırılmasıdır.

Ölkəmizdə məktəblilərin musiqi tərbiyəsi sisteminin səmərəli təşkilinə böyük xidmətləri olan bəstəkar, professor Oqtay Rəcəbov yazır: *“Hər bir tərbiyə növünün inkişafın bütün sahələrinə, şəxsiyyətin bütövlükdə formalaşmasına böyük təsiri vardır. Şəxsiyyətin hərtərəfli və harmonik inkişafında vacib vasitə olan mənəvi və estetik tərbiyənin vahidliyi ideyası həmişə pedaqogikanın diqqət mərkəzində olmuşdur”* [6, s.3].

Milli Kurikulum üzrə təlimçi A.Qəhrəmanovun müəllifi olduğu Təlim materialı adlı kitabında qeyd edir: *“Bu gün kurikulumlarda yer tutan məzmun standartları şəxsiyyətyönlü təhsilin nəticələri olmaqla integrativ xarakter daşıyır və dəyərləri ifadə edir. Bu dəyərlər uşaqların ümumi inkişafını, intellekt səviyyəsini müəyyənləşdirmək imkanı yaradır”* [3,s.8].

Tədqiqatçı A.Hüseynova pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatında yazır: *“Musiqi dərslərində məktəblilərin musiqi mədəniyyətinin inkişafı onlarda mənəvi-estetik hisslərin də formalaşmasına səbəb olur. Məktəblilərin musiqi yaradıcılıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirməklə onlarda incəsənət əsərlərini düzgün başa düşmək və qiymətləndirmək kimi keyfiyyətlər yaranır”* [2, s. 3].

Elmi-pedaqoji ədəbiyyatda qeyd edildiyi kimi musiqi fənni üzrə təhsil proqramında (kurikulumda) şagirdlərin cəmiyyətdə incəsənətin rolunu dərk etmələri, onların bədii zövqünün, musiqi üzrə bacarıq və vərdislərinin inkişafı, fəal dinləyici kimi yetişmələri, mənəvi aləminin zənginləşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Azərbaycanda ilk “Nəğmə” proqramının yaranmasından “Musiqi” kurikulumuna kimi kütləvi musiqi təhsili müəyyən inkişaf dövrü keçmişdir. Bu dövrdə Azərbaycan bəstəkarlarının uşaqlara həsr etdikləri yeni musiqi əsərlərinin yaranması da təhsilin məzmununa öz müsbət təsirini göstərmişdir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, “Musiqi kurikulumu”nda musiqi təhsilinin 3 məzmun xətti müəyyənləşdirilmişdir: musiqi aləmi, emosional dəyərləndirmə, musiqi fəaliyyəti. Musiqi fənninin məzmunu sinifdən sinfə keçdikcə sadədən mürəkkəbə prinsipi ilə dəyişsə də, məzmun xətləri dəyişməz olaraq qalır. Bu kurikulumda hər bir məzmun xətlərinə uyğun bilik, bacarıq və vərdislərə aid standartlar müəyyənləşdirilmişdir.

Professor S.Qurbanəliyeva “Şəxsiyyət və musiqi” adlı kitabında yazır: *“Uşaqların yaş xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq aşağı siniflərdə sadə mahnılar, yuxarı siniflərdə isə səs həcmi (diapazonu) geniş olan mahnılar öyrədilir. Daha doğrusu, musiqi janrları vasitəsilə musiqi elementar şəkildən başlayaraq ildən-ilə mürəkkəbləşdirilir, bir səsli mahnılardan çox səsli mahnılara, sadə quruluşlu musiqidən mürəkkəb quruluşlu musiqiyə doğru gedilir. Bu yolla*

məktəblilər tədrisən musiqinin sirli aləminə daxil olur və opera, balet, simfoniya, muğam kimi janrlardan baş çıxara bilirlər” [4, s. 43].

Tədqiqatlarda respublikamızda “Musiqi” proqramlarının yaradılması və təkmilləşdirilməsinin aşağıda göstərilən mərhələlərdən ibarətdir: keçən əsrin 20-ci illərindən müasir dövrə qədər Azərbaycanda “Musiqi” fənni ilə əlaqədar yaradılmış proqramlar təhlil olunur. Məlum olur ki, Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəblərində tədris olunan “Musiqi” fənni ilə əlaqədar ilk proqram 1923-cü ildə tərtib olunmuşdur. Bu proqramda öyrədilməyi lazım bilinən mahnılar qeyd olunsada, onlar şagirdlərin yaş xüsusiyyətlərinə uyğun gəlmirdi və əsasən xalq mahnılarından ibarət idi.

1970-ci ildə “Maarif” nəşriyyatı tərəfindən çap olunmuş “Musiqi” adlanan I-IV siniflər üçün proqram (müəllifi S.Ə.Quliyev) da əvvəlki proqram kimi xorla oxumaq, musiqi savadı və musiqi ədəbiyyatı kimi mərhələlərə bölünmüşdür. Bu proqram 1985-ci ilə qədər qüvvədə olmuş və onun tələblərinə uyğun olaraq dərsliklər yaradılmışdır. 1985-ci ildə “Maarif” nəşriyyatı tərəfindən bəstəkar O.M.Rəcəbovun 10 ilə yaxın apardığı eksperimentlərin yekun nəticəsi olaraq I-VII siniflər üçün “Musiqi” proqramı çap olunmuş, 1991-ci ildən tətbiq edilmişdir.

Bu proqramda hər bir rübün mövzusu öz əksini tapır və dərsdə mahnı oxumaq, musiqi dinləmə, notla oxuma, musiqili-ritmik hərəkət, elementar musiqi alətlərində çalma kimi musiqi fəaliyyəti növlərindən istifadə olunması məsləhət görülür və hər bir musiqi fəaliyyətinə xas olan bilik və vərdişlər göstərilmişdir.

Ulu öndər Heydər Əliyev həmişə təhsilə, elmə və mədəniyyətə, o cümlədən musiqi təhsilinə diqqət yetirərək demişdir ki, gələcək bilikli, elmi, istedadlı insanların çiyinləri üzərində qurulur. Məhz bu baxımdan 2004-cü ildə “Kurikulum islahatı”nın aparıcıları üçün qərar verilir 2008-ci ildə Təhsil Nazirliyinin əmri ilə “Ümumtəhsil məktəblərinin I-IV sinifləri üçün fənn kurikulumları” adlı vəsait çap olunur. Bu vəsaitdə ibtidai siniflərdə tədris olunan fənlər üçün də hazırlanmış kurikulum öz əksini tapır. Bu sənədin ibtidai pilləsində şagirdlərin musiqi növlərinin forma, janr, üslub və ifadə vasitələri, xalqımızın musiqi tarixi haqqında ümumi məlumatlarla tanış olmaları, yaradıcı-estetik fəaliyyətlə bağlı (mahnı oxumaq, rəqs etmək və s.) ən sadə və ilkin bacarıqlara yiyələnmələri təmin edilir, milli musiqi, habelə ümumbəşər musiqi nümunələrinə maraq, yaradıcılığına meyil, mücərrəd və obrazlı təfəkkür, əməksevərlik və digər iradi keyfiyyətlər formalaşdırılır.

Bu kurikulumlarda “Musiqi təliminin məzmunu”, “Məzmun xətləri”, “İbtidai təhsil pilləsində məzmun xətləri üzrə təlim nəticələri”, “Məzmun standartları”, “Fəndaxili və fənlərarası inteqrasiya” elmi cəhətdən araşdırılır. Məhz bu kurikulumlara dair vəsaitin çapından sonra Respublika Təhsil Nazirliyinin əmrinə əsasən 2008-ci ildə “Musiqi-1”, “Müəllim üçün metodik vəsait”, 2009-cu ildə “Musiqi-2” dərsliyi, “Müəllim üçün metodik vəsait”, “Məktəblilər üçün iş dəftəri”, 2010-cu ildə “Musiqi-3” dərsliyi, “Müəllim üçün metodik vəsait”, “Məktəblilər üçün iş dəftəri”, 2011-ci ildə “Musiqi-4” dərsliyi “Müəllim üçün metodik vəsaiti”, “Məktəblilər üçün iş dəftəri” və s. nəşr olunaraq respublikamızın ümumtəhsil məktəblərinə göndərilir.

Yaxşı olar ki, “Musiqi”dən məktəb kurikulum dərsliklərinə diqqət artırılınsın.

Ədəbiyyat

- 1.Hüseynova G. Kurikulum. Pedagogika. VI nəşr, Bakı, 2019, 191 s.
- 2.Hüseynova A. İbtidai sinif musiqi dərslərində şagirdlərin bilik, bacarıq və vərdişlərinin formalaşması üzrə işin sistemi, Pedagogika üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya. Avtoreferat, Bakı, 2015, 28 s.

- 3.Qəhrəmanov A. Təlim materialı. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi. Xəzər Universiteti. Bakı, 2012, 69 s.
4. Qurbanəliyeva S. Şəxsiyyət və musiqi. Bakı, Adiloğlu, 2010, 160 s.
- 5.Məmmədova İ. Musiqi pedaqogikası. Dərs vəsaiti. Bakı, 2009, 214 s.
- 6.Rəcəbov O. Musiqi və mənəvi tərbiyə. Bakı, Maarif, 1995, 168 s.

ВОПРОСЫ ПРИМЕНЕНИЯ ТРЕБОВАНИЙ ШКОЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ «МУЗЫКА» НА УРОКАХ МУЗЫКИ

Мамедова Рашида Гамлет кызы

Резюме

Статья посвящена преподаванию современных требований школьной программы по предмету «Музыка». Исследования показывают, что первая музыкальная программа в Азербайджане была реализована в 1923 году, а реализация школьного курикулума по предмету «Музыка» началась в 2008 году.

Курикулум по предмету «Музыка» является основой для подготовки учебных материалов, методической подготовки преподавания предмета, планирования разрабатываемых учебных материалов, методических ресурсов и указаний.

ISSUES OF APPLYING THE REQUIREMENTS OF THE SCHOOL CURRICULUM FROM "MUSIC" TO THE MUSIC CLASS

Mammadova Rashida Hamlet

Summary

The article is dedicated to the teaching of the modern requirements of the school curriculum from "Music". Research shows that the first music program in Azerbaijan was implemented in 1923, and the implementation of the school curriculum from "Music" began in 2008.

The educational curriculum for the subject of music is the basis for the preparation of textbooks, teaching methods of the subject, planning of teaching materials and guidelines to be prepared, methodical resources.

Rəyçi: baş müəllim Məhərrəmov G.

GDU-nun "Musiqi fənləri" kafedrasının 27.10.2023-cü il tarixli iclasın 6 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 19 noyabr 2023-cü il